

Kilder:

Uferdig manuskript i Arbeiderbevegelsens arkiv, datert 29. februar 1948.

Aftenpostens samtidige referat, publisert 1. mars 1948.

Virksomme Ords utdrag etter:

Olaf Solumsmoen og Olav Larsen (red.): *Med Einar Gerhardsen gjennom 20 år*, Oslo 1967, side 61-62.

De internasjonale spørsmål idag tvinger seg/i
forgrunnen og blir omfattet med interesse.

Men
/ Det bilde en får av situasjonen i verden ved å følge med i
det som skjer er ikke særlig oppmuntrende. Det er de sterke
motsetningene mellom stormaktene som først og fremst

, både innenfor F.N. og i samband med drøftelsene om
fredsoppgjøret. La oss imidlertid huske at det også etter den
forrige verdenskrigen var alvorlige brytninger og tilsynelatende
uløselige konflikter. Og ikke gi opp håpet om et freds-
oppgjør som vil føre til en avspenning.

Det er at menneskene fortsatt skal leve i
stadig angst for nye voldsomme hendinger. Mye av uroen og
angsten fra krigsårene sitter enda i oss og det kan ta for
hardt på nervene hos mange å leve i stadig frykt for nye kon-
flikter og ny uro. Jeg vil gjerne få minne om det utenriks-
ministeren sa i trontaledebatten i midten av februar: "Så vidt
det er mulig å se er det ingen av stormaktene som idag dispo-
nerer med noen nær forestående krig for øye." Det er dette
syn som har vært utgangspunktet for vurderingen av vår egen
utenrikspolitikk og for vår forsvarspolitikk. Vi må ikke et
øyeblikk glemme Alvoret i situasjonen, men nettopp i alvorst-
tider skal en og være varsom med å tegne bildet for svart.

På et område - Norge gjøre en positiv innsats
i arbeidet for freden. Det er ved å ta del i Europas økonomiske
gjenreising. Så lenge en stor del av vår verdensdel ligger mere
eller mindre i ruiner og så lenge produksjonsapparatet i så
mange land ikke er gjenreist vil Europa i seg selv være en
hindring for en utvikling mot normale forhold. En må derfor
gjøre alt som kan gjøres for hurtigst mulig å få Europa gjenre-
reist økonomisk. Økonomisk stabilitet er den første forutset-
ningen for den sosiale og politiske stabilitet som må til for
å sikre freden. Å ta del i det økonomiske gjenreisingsarbeidet
er å ta del i et byggende og samlende arbeid.

W. A. ...
29/1-48

For jeg i denne sammenheng vil også ønske å uttrykke

"Landets forsvar bygges opp etter de erfaringer krigsårene har gitt, så det kan være et vern for landet og oppfylle våre intern. militære forpliktelser."

Enighet - -

3 årsplanen - 1946 til 1949.

300 mil. gjennomsnitt årlig. - langt mere enn tidl. -

Forsvarskommisjonen - 6 årsplan avl. 3 årsplanen.

Trontaledebatten - alm. tilsl. ønsket fortsatt samling forsvaret.
Partimessige drøftelser: Ekstraordinære tiltak styrke vår mil. og sivile beredskap.

Drøftelsene skal fortsette - glad over å kunne si at enighet om styrkelse av forsvaret, men sp. om hvor langt en skal gå er et overmåte vanskelig vurderingsspørsmål.

De som ser ensidig på forsvarets oppbygging og ikke er villige til å ta nødvendig omsyn til prisen vi må betale - realøkonomisk og pengepolitisk - de gjør forsvaret en dårlig tjeneste.

Det blir våre politiske organers vanskelige oppgave samvittighetsfullt å vurdere forholdet mellom vår samfunnsøkonomiske beredskap og det som kan og bør settes inn i oppbyggingen av vårt militære og sivile beredskap.

La oss alltid ha for øye at et sterkt forsvar ikke bare er avhengig av penger, men like mye av det norske folkets interesse for og positive innstilling til forsvaret.

H
og kommunestyre vil kunne fortsette sitt arbeid der inntil
velgerne i fric valg erstatter dem med andre. Og de vil kunne
fortsette sit arbeid for å vinne plasser i fagorganisa-
sjonen og nytte sin innflytelse der til å lage aksjoner som
skaper forstyrrelser i hele vår samfunnsøkonomi.

Vi skal kjempe mot kommunistene med demokratiske midler
og åndelige våpen.

Statsministeren holder kraftig oppgjør med kommunistpartiet

Dets ledere er Komintern-kommunister, som i sine hjerter er tilhengere av terror og diktatur
Alle må se den brutale sannhet i øynene, selv om det for mange blir en uhyggelig oppdagelse

Fra Aftenpostens korrespondent,

Fredrikstad, 29. februar.

Statsminister Gerhardsen talte i ettermiddag på et møte i Kråkerøya arbeiderparti og behandlet innledningsvis den utenrikspolitiske situasjon og uttalte med sikte på hendingene i Tsjekkoslovakia en klar og kraftig fordømmelse av kommunistmennes renkspill mot demokratiske samfunnsordninger.

Han uttalte bl. a.: Det tsjekkoslovakiske folk står for oss som et frihetselskende folk, som tappert har kjempet mot overfallsmenn og undertrykkere av alle slag. Vi har følt et eget sjelekaptsforhold til dette folket, sympatisert med det og høyaktet det. Derfor gjør det oss så inderlig vondt å være vitne til det som nu skjer. Kommunismens er vel de oneste som gjelder seg. De sier det er folkviljen og folket selv som nu har selret. Vi andre har vanskelig for å forstå at det da skulle være nødvendig å sette helt utenfor det parlament som det tsjekkoslovakiske folk selv har valgt. Og vi har vanskelig for å forstå at kommu-

nistene ikke skulle kunne avvrenne resultatet av de valgene som skulle ha funnet sted om et par måneder. Under disse omstendigheter må man ha oss iliggitt at vi ikke finner mer enn en naturlig forklaring, nemlig den at kommunistene ikke våget å legge avgjørelsen hos folket i frie valg.

Hendingene i Tsjekkoslovakia har ikke bare vakt sorg og harme hos de fleste nordmenn, men også angst og uhyggestemning. Problemet for Norge er så vidt jeg kan se i første rekke et innenrikspolitisk problem. Det som kan true det norske folks frihet og demokrati, det er den fare som Det norske kommunistpartiet til enhver tid representerer. Den viktigste oppgaven i kampen for Norges selvstendighet, for demokratiet og rettsikkerheten, er å redusere kommunistpartiet og dets innflytelse mest mulig.

Vi må ikke skape noen hets-stemning mot dem. Vi skal ikke bekjempe dem med de samme metodene som deres

Fortsatt side 2, spalte 3.
(Statsministeren —)

Fortsatt fra 1. side.

Statsministeren -

tsjekkoslovakiske partifeller bekjemper sine politiske motstandere med. De norske kommunister vil fortsatt kunne nytte godt av alle demokratiske rettigheter. De vil kunne tale og skrive fritt. Ingen aksjonskomiteer fra andre partier vil foreta utrenskninger i deres redaksjoner eller blant deres tillitsmenn. Deres representanter i Stortinget og kommunestyrene vil kunne fortsette sitt arbeid der innhvil velgerne i frie valg erstatter dem med andre. De vil kunne fortsette sitt arbeid for å vinne posisjoner i fagorganisasjonen og nytte sin innflytelse der til å lage aksjoner som skaper forstyrrelser i hele vår samfunnsøkonomi.

Vi skal kjempe mot kommunisme med demokratiske midler og åndelige våpen. Vi skal prøve å overbevise de mange som under krigen i god tro gikk med fortlidende trodde kommunistpartiet var nasjonalt og demokratisk. I dag har ingen lenger rett til å være i god tro. De som står i spissen for kommunistpartiet i Norge er Komintern- og Kominform-kommunister. Som sine kamphjeler i andre land er de i sine hjerter tilhengere av terror og diktatur. Ingen vakre deklarasjoner må lenger hindre folket i å se denne brutale sannhet våkent i øynene, selv om det for mange blir en uhyggelig oppdagelse.

Fortlid jeg tror at problemet for tiden er et innenrikspolitisk problem, synes jeg en har rett til å si at det forelopig ikke er noen fare for Norge. Det nær jeg i tilfelle til det frie norske folk selv sørger for å redusere kommunistpartiet til den beskjedne sekt den var for krigen. Og dermed er farene for tsjekkoslovakiske tilstander i Norge tilvarende redusert. Vi skal se alvorret i situasjonen åpent i øynene, men heller ikke er det grunn til å male bildet for svart, så stats-

ministeren om stillingen i den internasjonale politikk i sin alminnelighet. Han gjentok og understrekte forsvarminister Hages ord under kronetaledebatten: Stilles vi overfor et brutalt valg, så velger vi friheten. Men, før statsministeren til, de som krever mer til forsvaret enn vi realøkonomisk og pengepolitisk makter, gjør forsvaret en dårlig tjeneste.

Statsministeren gikk så over til å tale om den økonomiske politikk, der han la vekt på det faktum at Norge er meget avhengig av en betydlig import. Det er resultat av bevisst politikk når våre valutareserver nu på det nærmeste er brukt opp for importen etter frigjøringen, fremholdt han.

Det gjaldt å utbedre okkupasjonens skader på helse og arbeidskraft og få gjenreisningen i gang. Heretter må vi imidlertid ta sikte på å skaffe balanse i handelen med utlandet. Det er tre veier å gå, og vi må bruke dem alle. Importen må ned, vi må oppta utenlandske lån og eksporten må økes. Importen vil allerede i 1948 bli skåret med ca. 500 millioner kroner.

Etter å ha omtalt gjenreisningsarbeidet, kom statsministeren inn på arbeidsinnvandrings og uttalte: Arbeidseffektiviteten ligger nu på 85 prosent av det den var før krigen, delvis som følge av råstoffmangel og nedsatt maskineri, men delvis som følge av nedsatt arbeidseffektivitet på noen arbeidsplasser. Den som ikke gjør dagsarbeid, skal vite at han stykker på mindre som sier det. I dag har vi ikke råd til å la folk gå uten arbeid. I blant må en undre seg over, sluttet statsministeren, hvor vanskelig det er å samle et helt folk til en stor innsats i fredstider. Jeg har i blant den drømmen at det må gå an, nettopp med dette folket å samle det til én vilje, uten at hver enkelt hver time på døgnnet tenker på den fordel han kan få ut av det.

VIRKSOMME ORD

<http://virksommeord.uib.no/taler?id=110>

Einar Gerhardsen

Friheten og demokratiet i fare (Kråkerøytalen) (utdrag)

Kråkerøy, 29. februar 1948

Kilde: Olaf Solumsmoen og Olav Larsen (red): Med Einar Gerhardsen gjennom 20 år. Oslo 1967, s. 61-62.

[...]

Det tsjekkosllovakiske folket står for oss som et frihetselskende folk, som tappert har kjempet mot overfallsmenn og undertrykkere av alle slag. Vi har følt oss i et merkelig slektskapsforhold til dette folket, sympatisert med det og høyaktet det. Derfor gjør det oss så inderlig ondt å være vitne til det som nå skjer. Kommunistene er vel de eneste som gleder seg. De sier at det er folkeviljen og folket som nå har seiret. Vi andre har vanskelig for å forstå at det da skulle være nødvendig å sette helt utenfor det parlamentet som det tsjekkiske folket selv har valgt. Og vi har vanskelig for å forstå at kommunistene ikke skulle kunne avvente resultatet av de valgene som skulle ha funnet sted om et par måneder. Under disse omstendigheter må man ha oss tilgitt at vi ikke finner mer enn én naturlig forklaring, nemlig den at kommunistene ikke våget å legge avgjørelsen hos folket i frie valg.

Hendingene i Tsjekkoslovakia har hos de fleste nordmenn ikke bare vakt sorg og harme - men også angst og uhyggestemning. Problemet for Norge er, så vidt jeg kan se, i første rekke et innenrikspolitisk problem. Det som kan true det norske folkets frihet og demokrati - det er den fare som det norske kommunistparti til enhver tid representerer.

Den viktigste oppgaven i kampen for Norges selvstendighet, for demokratiet og rettssikkerheten er å redusere kommunistpartiet og kommunistenes innflytelse mest mulig.

Vi må ikke skape noen hetsstemning mot dem. Vi skal ikke bekjempe dem med de samme metodene som deres tsjekkiske partifeller bekjemper sine politiske motstandere. De norske kommunister vil fortsatt kunne nyte godt av alle demokratiske rettigheter. De vil kunne tale og skrive fritt. Ingen aksjonskomiteer fra andre partier vil foreta utrenskninger i deres redaksjoner, eller blant deres tillitsmenn. Deres representanter i Stortinget og kommunestyre vil kunne fortsette sitt arbeid der, inntil velgerne i frie valg erstatter dem med andre. Og de vil kunne fortsette sitt arbeid for å vinne posisjoner i fagorganisasjonen og nytte sin innflytelse der til å lage aksjoner som skaper forstyrrelser i hele vår samfunnsøkonomi.

Vi skal kjempe mot kommunistene med demokratiske midler og åndelige våpen.

Vi skal prøve å overbevise de mange som under krigen i god tro gikk med dem, fordi de trodde kommunistpartiet var nasjonalt og demokratisk. I dag har ingen lenger rett til å være i god tro. De som står i spissen for kommunistpartiet i Norge, er Komintern- og Kominform-kommunister. Som sine kampfeller i andre land er de i sine hjerter tilhengere av terror og diktatur. Ingen vakre deklamasjoner må lenger hindre folk i å se denne brutale sannheten åpent i øynene - selv om det for mange blir en uhyggelig oppdagelse. De eneste som kan gi bevis for at denne strenge dom er uriktig, er de norske kommunister selv. De kan gjøre det ved klart å ta avstand fra den framgangsmåten deres tsjekkiske partifeller har nyttet, og ved åpent å bryte med de internasjonale kommunistorganisasjoner. Men det gjør Peder Furubotns parti aldri. De medlemmer av kommunistpartiet som ønsker å sette Norge foran andre land, og friheten og demokratiet foran andre idealer, må derfor bryte med kommunistpartiet. Fordi jeg tror at problemet for tiden er et innenrikspolitisk problem, synes jeg en har rett til å si at det foreløpig ikke er noen fare for Norge. Det sier jeg i tillit til at det frie norske folket selv sørger for å redusere kommunistpartiet til den beskjedne sekt det var før krigen. Og med det er faren for tsjekkosllovakiske tilstander i Norge redusert tilsvarende. Vi skal se alvoret i situasjonen åpent i øynene, men heller ikke her er det grunn til å male bildet for svart.

I en tid som denne hviler det et stort ansvar på alle politiske partier og deres tillitsmenn, på alle organisasjoner og på pressen. Hvis en noen gang skulle ha rett til å stille krav om saklighet og anstendighet i den offentlige debatt, så burde det være i en tid som den vi nå gjennomlever.